

Науковий вісник Львівського національного університету ветеринарної медицини та біотехнологій імені С.З. Гжицького
Scientific Messenger of Lviv National University of Veterinary Medicine and Biotechnologies named after S.Z. Gzhyskyj

ISSN 24135550 print
ISSN 25181327 online

<http://nvlvet.com.ua/>

УДК 330.131.3

Особливості державного регулювання в умовах трансформації економіки України

О.Б. Тарнавська
oksanatarnavska@yahoo.com

Львівський національний університет ветеринарної медицини та біотехнологій імені С.З. Гжицького,
вул. Пекарська, 50, м. Львів, 79010, Україна

У статті обґрунтовано сутність державного регулювання економіки, опрацьовано основні підходи, напрями та інструменти державного впливу на перебіг економічних процесів. Проаналізовано питання підвищення ефективності державного регулювання економіки. Характеризуються мета державного регулювання та визначаються форми його успішного здійснення. Запропоновано та проаналізовано кілька варіантів поняття державного регулювання, розглянуто їхні особливості з врахуванням національних відмінностей та історичного досвіду ставлення економіки в Україні. Розглянуто причини необхідності втручання держави в становлення економіки. Вказано принципи успішного досягнення цілей державної економічної політики. Розглянуто питання доцільності застосування Європейської моделі державного регулювання соціально-економічних відносин та її здатності коректно працювати в Україні за наявності національних відмінностей. Описано цілі та засоби державного регулювання економічної сфери для оптимального впровадження механізмів регуляторної політики.

Ключові слова: державне регулювання, трансформація, економіка, ринкова економіка, механізм державного регулювання.

Особенности государственного регулирования в условиях трансформации экономики Украины

О.Б. Тарнавская
oksanatarnavska@yahoo.com

Львовский национальный университет ветеринарной медицины и биотехнологий имени С.З. Гжицкого,
ул. Пекарская, 50, г. Львов, 79010, Украина

В статье обоснована сущность государственного регулирования экономики, обработаны основные подходы, направления и инструменты государственного влияния на ход экономических процессов. Проанализированы вопросы повышения эффективности государственного регулирования экономики. Характеризуются цель государственного регулирования и определяются формы его успешного осуществления. Предложены и проанализированы несколько вариантов понятия государственного регулирования, рассмотрены их особенности с учетом национальных различий и исторического опыта становления экономики в Украине. Рассмотрены причины необходимости вмешательства государства в становлении экономики. Указаны принципы успешного достижения целей государственной экономической политики. Рассмотрены вопросы целесообразности применения Европейской модели государственного регулирования социально-экономических отношений и ее способности корректно работать в Украине при наличии национальных различий. Описаны цели и средства государственного регулирования экономической сферы для оптимального внедрения механизмов регуляторной политики.

Ключевые слова: государственное регулирование, трансформация, экономика, рыночная экономика, механизм государственного регулирования.

Citation:

Tarnavska, O. (2016). Specifics of state regulation in the economic transformation Ukraine. *Scientific Messenger LNUVMBT named after S.Z. Gzhyskyj*, 18, 2(69), 230–233.

Specifics of state regulation in the economic transformation Ukraine

O. Tarnavska
oksanatarnavska@yahoo.com

*Lviv National University of Veterinary Medicine and Biotechnologies named after S.Z. Gzhytskyj,
Pekarska Str., 50, Lviv, 79010, Ukraine*

In the article the essence of state regulation of the economy, the main approaches worked, directions and instruments of state influence on the economic processes. Analyzed the issue of increasing the effectiveness of state regulation of the economy. Characterized purpose of government regulation and determined forms its successful implementation. Proposed and analyzed several options for the concept of state regulation, discussed their characteristics, taking into account differences in national attitudes and historical experience economy in Ukraine. Causes necessity of state intervention in the economy becoming. This principle successfully achieve the objectives of economic policy. The question of the usefulness of the European model of state regulation of social and economic relations and its ability to work properly in the presence of Ukraine national differences. We describe the objectives and methods of state regulation of the economic sphere for optimal implementation of mechanisms for regulatory policy.

Key words: government regulation, transformation, economy, market economy, the mechanism of state regulation.

В умовах трансформаційної економіки нашої країни особливої актуальності набуває питання державного впливу на економічні процеси. Саме в цей час формуються такі основи функціонування держави, як громадянське суспільство, ринкова економіка та права держава. Особлива роль у становленні та функціонуванні економіки належить державному регулюванню як важелю впливу на розвиток соціально-економічної сфери.

Процеси економічних трансформацій в сучасній Україні є у фокусі уваги багатьох дослідників. При цьому одним з найважливіших є питання, якою мірою реалії української економіки відповідають принципам розвитку ринкової економіки. Цю проблему можна вивчати з різних точок зору, опираючись на різні теоретичні розробки, серед яких однією з найчастіше уживаних є концепція державного регулювання економіки.

Мета. Опрацювання теоретичних підходів у визначенні концептуальних засад і подальше вдосконалення сутності та змісту державного регулювання у процесі трансформації ринкової системи економіки України.

Ринкова економіка і державне регулювання економіки є діалектичною єдністю, особливістю змішаної економіки. Вдале поєднання державного регулювання та ринкової економіки є запорукою успішного існування держави. Для зростання економічного добробуту потрібно зрозуміти, що саморегулює ринок, а які процеси потрібно регулювати за допомогою важелів державного регулювання як зовнішнього механізму регуляції ринку? Де є основні проблеми з якими ринкові механізми самостійно не справляються в умовах трансформації, потрібно розробити механізми втручання та регулювання з боку держави.

У стабільній економіці основним регулятором економіки виступає ринок, як саморегулюючий механізм, а державне регулювання економікою виконує допоміжну роль. Ключове завдання державного регулювання – створення оптимальних умов для розвитку ринку, нейтралізації негативних результатів і вирішення проблем, які не під силу ринковому механізму.

У сучасній науковій літературі поняття «державне регулювання» не має однозначного визначення, разом з тим багато вчених описують його різноманітні форми та методи. Питання державного регулювання є у фокусі уваги багатьох українських дослідників, а саме М.В. Присяжнюка, В.Я. Меселя-Веселяка, П.Т. Саблука, М.А. Латиніна, С.В. Степаненка та багатьох інших.

В енциклопедії державного управління державне регулювання визначене як сукупність інструментів, за допомогою яких держава встановлює вимоги до підприємств і громадян. Воно включає закони, формальні і неформальні розпорядження і допоміжні правила, що встановлюються державою, а також недержавними організаціями або організаціями саморегулювання, яким держава делегувала регуляторні повноваження [3].

У доробках С.В. Степаненка державне регулювання економіки – це цілеспрямована діяльність держави щодо створення правових, економічних і соціальних передумов, необхідних для найбільш ефективного функціонування ринкового механізму і мінімізації його негативних наслідків [6].

Є.Б. Кубко вказує, що державне регулювання творить умови для функціонування суб'єктів та об'єктів управління в керунку, який є бажаним для держави і за допомогою якого відбуватимуться позитивні рушійні зміни та піднесення системи управління в цілому [1].

У статті Д.Ю. Миргородського державне регулювання економіки є процесом цілеспрямованого адміністративного впливу держави на окремі сегменти ринку (реального ринку, грошового ринку, ринку праці, зовнішньоекономічного сегмента) за рахунок зміни мікро- і макроекономічних параметрів з метою досягнення збалансованого зростання (економічного зростання при повній зайнятості всіх факторів) економічної системи. Державне регулювання являє собою систему заходів держави задля забезпечення виконання усіх своїх функцій [8].

М.А. Латинін визначає державне регулювання як спосіб дій суб'єкта регулювання, який ґрунтується на базових принципах і функціях, забезпечуючи за до-

помогою певних форм, методів і засобів ефективно функціонування системи державного регулювання для досягнення поставленої мети та розв'язання протиріч [9].

Так, ряд учених-економістів вважає, що державне регулювання здійснюється шляхом соціально-економічного прогнозування, за допомогою антимонопольної політики і розвитку конкуренції, державної стандартизації, системи оподаткування, інших форм регулювального впливу держави на економічні процеси [8]. Разом з нормативно-правовим регулюванням відповідних сфер господарювання для економічної діяльності держави характерною є розробка комплексних і регіональних програм тощо.

Підсумовуючи можна вказати, що державне регулювання – це система заходів держави. Державне регулювання економіки – це системне втручання державних органів влади за допомогою різних методів та інструментів задля забезпечення виконання усіх своїх функцій та розвитку основних економічних процесів з метою забезпечення позитивних соціально-економічних результатів.

Держава може та повинна втручатися в ринковий механізм лише в одному випадку, коли цей механізм ще не досяг необхідного потенціалу та певного рівня розвитку і тому не здатний якісно реалізувати свою позитивну місію в економіці. Показовим прикладом для цього є перехідна економіка, яка знаходиться у стані зміни економічних відносин, коли адміністративно-командні механізми вже не діють, а ринкові ще знаходяться у стадії становлення. Знайти раціональне співвідношення між державним втручанням в економіку і її ринковим саморегулюванням – актуальна проблема органів державного управління [7].

Перехід до ринкової економіки вимагає розробки наукових основ державного регулювання економіки України на засадах підвищення відповідальності за прийняття державних рішень, урахування законів та закономірностей економічного розвитку України, забезпечення гнучкості у процесах реагування на зміни у глобалізованому та мінливому середовищі. Керуючись такими засадами, слід радикально реформувати стиль та методи державного регулювання, поєднувати тактику регулювання із розробкою стратегій і перспективних прогнозів [2].

Беззаперечним є той факт, що досвід державного регулювання соціально-економічного середовища інших країн не можна механічно застосовувати у вітчизняних умовах. Проте при формуванні механізмів державного регулювання економічної сфери в Україні потрібно враховувати європейський досвід з його позитивними та негативними сторонами [4]. Необхідно також звертати увагу на національну особливість та унікальність, відповідно застосовувати ті західні практики державного регулювання, що будуть дієвими на теренах України, водночас відкидати ті механізми державного регулювання, які можуть працювати не коректно, чи спонукати до фіаско економічної системи чи окремих її елементів.

Як свідчить світова практика, успішне здійснення регуляторної діяльності можливе виключно в умовах раціонального пристосування до специфічних особ-

ливостей господарського розвитку кожної країни, врахування особливих рис її економічного механізму, національних рис сукупного людського потенціалу населення даної держави [2].

Особливості макроекономічних процесів у економіці України не вкладаються у схеми відомих нині економічній науці закономірностей. Для практичної реалізації державної стратегії економічного розвитку необхідні конкретизація пріоритетів, уточнення ресурсного забезпечення, відпрацювання механізмів здійснення та вибір найоптимальніших методів державного регулювання або розроблення нових методів на основі теорії та практики. Не зважаючи на наявність значного теоретичного надбання, науковці й досі займаються пошуками оптимальної моделі економічного розвитку, враховуючи національні особливості перебігу трансформаційних процесів та наголошуючи на важливості чинника державного регулювання. Однак, очевидна фрагментарність розробок обумовлює необхідність системного дослідження теоретичних і прикладних засад державного регулювання процесів економічного розвитку національної економіки з урахуванням вітчизняного та зарубіжного досвіду [6].

Об'єктивною необхідністю такого втручання є неспроможність ринку, який характеризується стихійністю розвитку, забезпечити виконання економічної політики держави, яка передбачає, по-перше, створення міцної матеріальної основи для зростання добробуту народу; по-друге, забезпечення суспільного відтворення в необхідних пропорціях і масштабах; по-третє, підтримку балансу соціально-економічних інтересів різних верст населення та, по-четверте, збереження цілісності територіального простору країни. Основна мета державного регулювання економіки полягає в необхідності забезпечення належних умов для сталого економічного розвитку та на цій основі підвищення рівня та якості життя населення. Відповідно до цієї мети можна сформулювати основні завдання державного регулювання економіки: забезпечення запланованого економічного зростання та розвитку; досягнення продуктивної зайнятості трудових ресурсів; створення прозорого та справедливого перерозподілу доходів населення; досягнення економічної ефективності в країні; забезпечення зовнішньоторгівельного балансу країни.

Принципи успішного досягнення цілей державної економічної політики такі: – системність застосування механізмів економічної політики; – поєднання стимулювання ринкових методів господарювання з державним регулюванням економіки; – стимулювання інноваційного відтворення основного капіталу, ресурсозбереження, екологічності виробництва; – проведення системної і послідовної політики імпортозаміщення (конкурентоспроможності); – упорядкування, підвищення керованості реалізації масштабних державних програм і проектів соціального характеру; – урахування специфіки базових промислових галузей, послідовна і системна реалізація програм підтримки наукоємних галузей як таких, що створюють мультиплікативний інноваційний ефект в економіці; – посилення економічного тиску на вироб-

ників із ресурсоемними та екологічно шкідливими технологіями; – мінімізація (ліквідація) можливостей отримання монопольних прибутків через недосконалість конкурентного середовища [6].

Стратегічним завданням державного регулювання є формування ефективного конкурентоспроможного аграрного сектора, який забезпечить продовольчу безпеку країни, збільшить валовий продукт країни та підвищить життєвий рівень населення [5].

Висновки

Питання державного регулювання має незліченну кількість дефініцій в науковому просторі, безліч механізмів для впровадження в дію регуляторних процесів. Проте до державного регулювання економіки потрібно підходити комплексно, використовуючи знання отримані з досвіду зарубіжних країн, які успішно зуміли трансформувати свою економіку до високого рівня розвитку та процвітання, обов'язково враховуючи національні особливості людського та природного потенціалу України.

Бібліографічні посилання

1. Administratyvne pravo Ukraïny. Akademichnyj kurs : u 2 t. T. 1: Zagal'na chastyna : pidruchnyk / NAN Ukraïny, In-t derzhavy i prava im. V.M. Korec'kogo NAN Ukraïny; red. V.B. Aver'janov. – K. : Jurydychna dumka, 2004. – 584 s. (in Ukrainian).
2. Derzhavne reguljuvannja innovacijnoi' dijal'nosti u Finljandii' : dosvid regioniv [Elektronnyj resurs] // Aktual'ni problemy derzhavnogo upravlinnja. – 2013. – Rezhym dostupu do resursu : <http://www.kbuapa.kharkov.ua/e-book/db/2013-2/doc/4/04.pdf>. (in Ukrainian).
3. Encyklopedija derzhavnogo upravlinnja : u 8 t. / Nac. akad. derzh. upr. pry Prezydentovi Ukraïny ; nauk.-red. kolegija : Ju.V. Kovbasjuk (golova) ta in. – Kyi'v: NADU, 2011 (in Ukrainian).
4. Jevropejs'ka model' derzhavnogo reguljuvannja social'no-trudovyh vidnosyn: vitchyznjani interpretacii' [Elektronnyj resurs] // Teorija ta praktyka derzhavnogo upravlinnja. – 2013. – Rezhym dostupu do resursu : <http://www.kbuapa.kharkov.ua/e-book/db/2013-2/doc/4/02.pdf>. (in Ukrainian).
5. Kompleksnyj mehanizm derzhavnogo reguljuvannja rozvytku konkurentnogo sredovyshha v agrarnomu sektori ekonomiky [Elektronnyj resurs] // Aktual'ni problemy derzhavnogo upravlinnja. – 2013. – Rezhym dostupu do resursu : http://www.kbuapa.kharkov.ua/e-book/apdu/2013-1/2013_01.pdf. (in Ukrainian).
6. Osnovni pidhody, naprjamy ta instrumentarii' derzhavnogo reguljuvannja ekonomiky [Elektronnyj resurs] // Aktual'ni problemy derzhavnogo upravlinnja. – 2013. – Rezhym dostupu do resursu : <http://www.kbuapa.kharkov.ua/e-book/db/2013-2/doc/2/03.pdf>. (in Ukrainian).
7. Problemy teorii' i metodologii' derzhavnogo reguljuvannja ekonomichnogo rozvytku v umovah transformacijnyh zmin u suspil'stvi [Elektronnyj resurs] // Teorija ta praktyka derzhavnogo upravlinnja. – 2013. – Rezhym dostupu do resursu : <http://www.kbuapa.kharkov.ua/e-book/apdu/2013-2/doc/1/03.pdf>. (in Ukrainian).
8. Teoretychni pidhody do definicii' ponjattja «derzhavne reguljuvannja ekonomiky» [Elektronnyj resurs] // Visnyk NTU «HPI». – 2012. – Rezhym dostupu do resursu : <http://www.kpi.kharkov.ua/archiveD0%98.pdf> (in Ukrainian).
9. Teoretychni pidhody shhodo vyznachennja mehanizmu derzhavnogo reguljuvannja rozvytku agrarnogo sektora ekonomiky Ukraïny [Elektronnyj resurs] // Visnyk Nacional'noi' akademii' derzhavnogo upravlinnja pry Prezydentovi Ukraïny. – 2016. – Rezhym dostupu do resursu : <http://www.academy.gov.ua/ej/ej2/txts/galuz/05lmase u.pdf>. (in Ukrainian).